

Speech Persvrijheidslezing 2026 Ruth Kronenburg

Bibliotheek Den Haag, 12 mei

Geachte aanwezigen,

We weten inmiddels allemaal dat de tijd dat een persvest bescherming biedt voorbij is.

De drager ervan is nu juist een doelwit. Of het nu een bom is, een bedreigende tweet, een intimiderende rechtszaak of uitgescholden worden door een politicus. Het belang van onafhankelijke journalistiek wordt niet langer gezien, laat staan gerespecteerd.

Slechts 1 procent van de wereldbevolking leeft volgens de Persvrijheidsindex 2026 van Reporters Without Borders in een land dat in de categorie valt van "goede" persvrijheid. In 2002 was dat nog 20%. Journalisten worden niet alleen door individuen, maar ook door instituten structureel tegengewerkt om hun werk te doen.

De panelleden die vanmiddag zullen spreken, Saber Perzad uit Afghanistan, Pavel Kazygin uit Rusland en Nasim Roshanaei uit Iran, als ook de uitspreker van de Persvrijheidslezing Thomas Erdbrink, ondervinden inperkingen van hun werk aan den lijve.

Zo staat Rusland dit jaar op plek 172 van de totaal 180 landen in de Persvrijheidsindex. Sinds de Russische invasie in Oekraïne in februari 2022 zijn bijna alle onafhankelijke media verboden, geblokkeerd of uitgeroepen tot "buitenlandse agenten" en sommige zelfs tot 'undesired organisations'. Ze hebben allen te maken met overheids censuur.

Russische journalisten zoals Pavel Kanygin, die hun werk willen voortzetten, zijn gedwongen in ballingschap te gaan. Ook daar worden zij vaak achtervolgd en bedreigd door hun voormalige overheid, aangezien deze zich tot ver buiten de landsgrenzen uitstrekt.

Of neem Afghanistan, dat op plek 175 staat in de Persvrijheidsindex. De machtsovername door de Taliban betekende de doodslag voor de persvrijheid en de veiligheid van journalisten. Daar weet Saber Perzad meer van.

In drie maanden tijd is 43% van de Afghaanse mediabedrijven verdwenen en heeft zelfs 60% van de journalisten het vak verlaten. De nog opererende media mogen alleen informatie verspreiden die door de regering is goedgekeurd.

Dan is er Iran, dat land staat zelfs op plek 177 in de Persvrijheidsindex. Iran blijft een van de meest repressieve landen ter wereld. Het regime heeft zijn harde optreden en internet blackouts sinds 2022 opgevoerd als reactie op de protesten en het Amerikaans-Israëliëse offensief van dit jaar.

Als we kijken naar de *totale* Persvrijheidsindex van 2025, zien we dat persvrijheid zich op het laagste niveau in 25 jaar bevindt. De gemiddelde score van alle 180 landen is nog nooit zo laag geweest. De wereld telt talloze gevaarlijke conflicten en oorlogen, met Gaza voorop. Sinds 7 oktober 2023 heeft Israël een ongekend aantal journalisten gedood en daarmee dit conflict het dodelijkste conflict voor journalisten gemaakt. Of Oekraïne, waar journalisten al bijna 5 jaar dichtbij de frontlinies werken en regelmatig slachtoffer worden van van drone-aanvallen en smear campagnes. Of Soedan, waar de bevolking sinds de uitbraak van de burgeroorlog in april 2023 al kampt met internuitvallen en vele journalisten moesten vluchten voor oorlogsgeweld.

Maar naast oorlog en conflict is er nog een andere opvallende oorzaak voor de slechte staat van de persvrijheid. Sinds de 9/11-aanslagen in 2001, en de daarop volgende *war on terror*, wordt in veel landen, inclusief democratieën, steeds strengere wetgeving aangenomen die het recht op informatie uithollen. Vaak in de naam van "nationale veiligheid". Daarmee wordt de informatievrijheid voor journalisten ernstig beperkt onder het mom van terrorismebestrijding.

Een andere dreiging voor journalisten is de toename van zogenaamde SLAPPS. In goed Nederlands: Strategic Lawsuits Against Public Participation. Dit zijn langlopende rechtszaken die bedoeld zijn om de aangeklaagde financieel en mentaal uit te putten en monddood te maken. Ook hier zien we dat het misbruiken van dit soort rechtszaken opvallend genoeg vaak voorkomt in relatief hooggeplaatste landen op de index, zoals Frankrijk, dat op plek 25 staat.

Hoe zit het dan met maatregelen van overheden om de persvrijheid te *beschermen*? Uit het onderzoek van RSF blijkt dat in 80% van de landen dit soort maatregelen niet bestaan *of* dat ze ineffectief zijn. Regeringen slagen er niet in om structurele oplossingen te bieden tegen de vele bedreigingen voor de journalistiek.

Hoewel er Europese wetgeving voor mediavrijheid is, wordt die regelmatig door nationale overheden ondermijnd, zoals in Hongarije, Slowakije, Litouwen en Tjechië. Toch blijft Europa ondanks alle geopolitieke spanningen grotendeels bovenaan de lijst staan, wat betekent dat onze persvrijheid minder is verslechterd dan in de rest van de wereld.

Een grote daler in de Westerse wereld is uiteraard de Verenigde Staten, die sinds het aantreden van president Trump zeven plaatsen zijn gedaald.

Terwijl de wereldkaart meer oranje en rood kleurt, blijft Nederland voorlopig een uitzondering met een groene classificatie en een stijging van plek 3 naar plek 2. Dat betekent echter *niet* dat de situatie in Nederland is verbeterd, maar eerder dat die relatief *minder slecht* is. Want ook in Nederland neemt het aantal bedreigingen toe, wordt juridische intimidatie steeds vaker gebruikt om journalisten te censureren en heerst er een politiek klimaat dat het vertrouwen

in de media ondermijnt. Nederland is gestegen omdat Estland net wat slechter scoort op de 5 criteria.

Met de toenemende wereldwijde conflicten, fake news, AI en propaganda is betrouwbare informatie echter belangrijker dan ooit. Maar, de overleving van media staat op een cruciaal kantelpunt. Het belang ervan lijkt steeds minder gevoeld te worden. Daders opereren in het volle zicht en wanen zich onschendbaar voor internationaal recht. Autoritaire staten, opportunistische miljardairs en slecht gereguleerde techplatforms maken slim gebruik van alle onrust. Ook binnen de EU wordt het belang nog niet gevoeld. Waarom ziet die het beschermen van onze toegang tot onafhankelijke informatie niet als essentieel *onderdeel* van ons veiligheidsbeleid?

De huidige wet- en regelgeving is niet genoeg. Journalisten en media verdienen betere bescherming. Want het is nog steeds de beste zo niet de enige remedie tegen disinformatie en propaganda.

Free Press Unlimited ondersteunt onafhankelijke media en journalisten daar waar 't nodig is, in repressieve en door conflict geteisterde landen. Via ons noodfonds Reporters Respond helpen wij wereldwijd journalisten in nood. In 2025 hebben we zo ruim 1500 journalisten kunnen helpen.

Over de hele wereld ondersteunt FPU moedige journalisten die een cruciale rol vervullen in het waarborgen van onze toegang tot betrouwbare informatie en die hebben bijgedragen aan positieve systemische veranderingen.

Door ons werk in het buitenland weten wij als geen ander dat persvrijheid niet vanzelfsprekend is, maar constant beschermd en bevochten moet worden. In repressieve landen, waar we zo nog meer over gaan horen. Maar ook hier in Europa en ook in Nederland. Alleen samen kunnen we de vrije pers behouden.

Ruth Kronenburg

12/5/26

Free Press Unlimited